

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ПРИКАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії Центральної та Східної
Європи і спеціальних галузей
історичної науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Джерела з історії Центрально-Східної Європи

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки

Протокол № 1
від “30” серпня
2023 р

м. Івано-Франківськ – 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Джерела з історії Центрально-Східної Європи
Викладач (-і)	Старший викладач Кобильник Роман Васильович
Контактний телефон викладача	+380676087380
Е-mail викладача	roman.kobylnyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю), або ж щовівторка після занять з 13.30 до 17.00 в 621 аудиторії
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Вивчення історії Центрально-Східної Європи є важливим складовою розуміння української історії та її інтегрованості в загальноєвропейський та світовий процес. Джерела визначають основу розуміння історичного пізнання. Тому значна увагу необхідно приділити писемним пам'яткам, які найповніше розкривають етнічні, політичні, соціально-економічні і духовні особливості розвитку народів Центрально-Східної Європи.</p> <p>«Джерела з історії Центрально-Східної Європи» – це дисципліна, яка вивчає писемні джерела, їх класифікацію, зміст та інтерпритацію в науковому і навчальному процесі. Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 014.03 – середня освіта (історія) теоретичних і практичних знань з історії країн Центрально-Східної Європи.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета навчальної дисципліни – полягає в тому, щоб поглибити історичні знання студентів з історії народів Центральної та Східної Європи. Викладання цього курсу сприятиме формуванню основних професійних навиків і вмінню працювати з різними історичними джерелами, а також дати студентам знання з теорії і</p>	

методології джерелознавства, практичні навички роботи з історичними джерелами, інформацію про існуючі письмові джерела.

Цілі навчальної дисципліни - ознайомити студентів з основними принципами і методами пошуку та роботи з історичними джерелами; аналізувати історичні джерела; брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми; формувати сучасну історико-політичну культуру, свою громадську позицію щодо оцінок різних історичних джерел, аналізувати їхні характеристики; користуватися категорійно-понятійним апаратом джерелознавства, історичними джерелами та довідниковими матеріалами з історії країн Центральної та Східної Європи; виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблемах. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність. **1К.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методик навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі. Загальні компетентності. ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї, зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства, вміння диференціювати традиційні та інноваційні способи вирішення завдань та знаходити межі їхнього застосування у навчальному процесі

ЗК 10. Здатність поважати мультикультурність і різноманітність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

Фахові компетентності:

ФК 1. Наявність системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти.

ФК 4. Здатність застосовувати інтерактивні методи і сучасні освітні технології навчання, формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами історичних і суспільствознавчих предметів, інтегрованого навчання.

Компетентності предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (історія).

ПК 1. Здатність володіти змістом та методологією фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ПК 2. Знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії.

ПК 3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

ПК 7. Знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії

Програмні результати навчання.

Програмні результати навчання (РН), спільні для всіх предметних спеціальностей.

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН 3. Називати і аналізувати методи ціле покладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 5. Вибирати відповідні форми і методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН 6. Називати і пояснювати принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії боулінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 8. Генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 11. Виявляти навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання гендерного паритету у професійній діяльності.

РН 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

Програмні результати навчання (ПРН).

ПРН 1. Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні і взаємозв'язку.

ПРН 2. Знати і аналізувати сучасні наукові дослідження з проблем 5 вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних історичних дисциплін та імплементувати знання у навчальну і практичну діяльність.

ПРН 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.

ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

ПРН 5. Використовувати краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою.

ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

ПРН 7. Знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, вміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

ПРН 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 10. Усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
8	014 Середня освіта (Історія)	IV	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	практ ичні занятт я	сам. роб.
Тема 1. Предмет і завдання навчального курсу «Джерела з історії Центрально-Східної Європи»			8
Тема 2. Джерела античності та доби раннього середньовіччя про походження та розселення слов'ян	2	4	8

Тема 3. Арабські джерела для вивчення народів ЦСЄ		2	4
Тема 4. Літописи як основні джерела з історії Русі-України	2		6
Тема 5. Законодавчі джерела з історії Русі.	2	2	6
Тема 6. Джерела публіцистики		2	2
Тема 7. Акти Великого Князівства Литовського як джерела з історії Білорусії		2	4
Тема 8. Джерела з історії Польщі IX – XVIII ст.	2	2	2
Тема 9. Джерела з історії чеських і словацьких земель X – XVIII ст.	2		6
Тема 10. Джерела з історії Болгарії VIII – XV ст.	2		2
Тема 11. Джерела з історії Сербії X – XVIII ст		2	4
Тема 12. Джерела з історії Хорватії і Словенії XII – XVIII ст			8
ЗАГАЛЬНА:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу</p> <p>Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали. Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття (максимально 40 балів), балу за контрольну роботу (30 балів), балу за контроль самої роботи (10 балів) і балу за індивідуальну роботу (20 балів) та в сукупності може складати максимальну 100 балів.</p>						
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">Вид контролю</td> <td style="width: 15%;">Поточний контроль</td> <td style="width: 15%;">Контр. робота</td> <td style="width: 15%;">Контроль самої роботи</td> <td style="width: 15%;">Індивідуальне завдання (конспект і захист</td> <td style="width: 15%;">Підсумкова оцінка у 100-бальній шкалі</td> </tr> </table>	Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота	Контроль самої роботи	Індивідуальне завдання (конспект і захист	Підсумкова оцінка у 100-бальній шкалі
Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота	Контроль самої роботи	Індивідуальне завдання (конспект і захист	Підсумкова оцінка у 100-бальній шкалі		

					монограф її тощо)											
	Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	40	30	10	20	100 (50+50)										
Вимоги до письмових робіт	<p>Контрольна робота Впродовж роботи над вивченням дисципліни передбачено проведення контрольної роботи. При цьому за контрольну роботу студент може одержати 30 балів. Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав 8 контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.</p> <p>Контрольна робота передбачає формулювання 6 завдань: 1 теоретичне, 1 практичне (назвати особливості, завдання, чинники, тощо,) 1 практичне (характеристика історичного джерела), 1 знання термінів, 1 знання історичних постатей та 1 на знання хронології.</p> <p>❖ Критерії оцінки виконання контрольної роботи ❖ 10+5+5+4+3+3=30 балів</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Завдання</th> <th>Кількість балів</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 теоретичне</td> <td>10 балів</td> </tr> <tr> <td>2 практичне (назвати особливості, завдання, чинники, тощо)</td> <td>5 бали</td> </tr> <tr> <td>3 практичне (характеристика історичного джерела)</td> <td>5 бали</td> </tr> <tr> <td>4 знання історичних термінів</td> <td>4 бал</td> </tr> </tbody> </table>						Завдання	Кількість балів	1 теоретичне	10 балів	2 практичне (назвати особливості, завдання, чинники, тощо)	5 бали	3 практичне (характеристика історичного джерела)	5 бали	4 знання історичних термінів	4 бал
Завдання	Кількість балів															
1 теоретичне	10 балів															
2 практичне (назвати особливості, завдання, чинники, тощо)	5 бали															
3 практичне (характеристика історичного джерела)	5 бали															
4 знання історичних термінів	4 бал															

		5 знання історичних постатей	3 бал	
		6 знання хронології	3 бал	
		Разом	30 балів	
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять.. Оцінювання знань на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою.</p> <p>На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: “5” балів – знання студента(ки) відмінні. Студент(ка) глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з навчального курсу. Виявляє усвідомлені вміння і навички, необхідні для майбутньої роботи, вміє використовувати необхідну джерельну базу та історіографію, порівнювати, співставляти різні явища і процеси, давати вичерпний аналіз порушеної проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дослідження тощо. Володіє просторовою компетенцією, вмінням систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, історичним критичним мисленням, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має синтетичне мислення та ін.</p> “4” бали – знання студента(ки) добрі. Студент(ка) має глибокі й повні знання програмного матеріалу, усвідомлені вміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена. Володіє понятійним апаратом, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, будує аргументацію на основі доказів. Вміє організувати пошук, аналіз та інтерпретацію візуальних джерел, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має певний рівень синтетичного мислення, застосовує оптимальну стратегію пізнавальної діяльності тощо. Однак допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.			

	<p>“3” бали – знання студента(ки) задовільні. У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (в межах 50% і навіть більше), не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і надто спрощена. Знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом досить посередньо, не вміє до кінця систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, переконливо аргументувати свою відповідь. Вміє організовувати пошук візуальних історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не послідовно і логічно, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв’язки.</p> <p>“2” бали – знання студента(ки) незадовільні. У студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 40%), відсутні уміння й навички, тому він (вона) не здатен(на) їх використовувати на практиці; відповідь не змістовна, в роботі є дуже суттєві помилки. Не ознайомлений(а) належним чином з історичними і культурними процесами в слов’янських землях та не дає відповіді на питання. Практично не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерела й історіографію з досліджуваної теми. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом, відсутня об’єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка й оцінка інших. На семінарських заняттях студенту виставляється оцінка за національною (п’ятибальною) шкалою, що є середнім арифметичним усіх отриманих оцінок, що додаються, наприклад, $4 + 5 + 4$, в сумі вийде 13, поділивши на три (кількість оцінок), вийде 4,33, тобто “добре”. Ця сума в 5-бальній шкалі переводиться в традиційну 40- бальну систему шляхом множення цієї цифри на вісім(коефіцієнт)</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни підсумкового контролю визначаються навчальним планом. Студент(-ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 50 і більше балів
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік.
7. Політика навчальної дисципліни	
Відвідування занять	

Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. 10 Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт. Студенти мають інформувати керівництво факультету та викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.

Академічна доброчесність: У Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент(ка), повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-prozapobihannia-plahiatu/> У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

8. Рекомендована література

1. Власто А.П. Запровадження християнства у слов'ян: Вступ до середньовічної історії слов'янства / З англ. пер. Р. Ткачук та Ю. Терех. К.: Юніверс, 2004. 496 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Vlasto_AP/Zaprovadzhennia_khrystyianstva_u_slov_ia_n.pdf?
2. Гейштор А. Слов'янська міфологія. К., 2014. 416 с. 11 https://shron1.chtyvo.org.ua/Heishtor_Aleksand/Slovianska_mifolohiia.pdf
3. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії і цивілізації. К., 2000. 499 с.
4. Дейвіс Норман. Боже ігрище. Історія Польщі. К. 2008. 1079 с.
5. Запшкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.

6. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001.
7. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Запкільняка. Львів, 2001. 660 с.
8. Калакура Я. С. та ін. Історичне джерелознавство. К., 2002.
9. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів, 1998.
10. Толочко П. Л. Літописи Київської Русі. К., 1994.
11. Чорній В. Історія Болгарії. – Львів, 2007.
12. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя) Навч. посібник / упорядник В. І. Яровий та ін. К., 2011. 416 с

.....

Викладач: Кобильник Роман Васильович, старший викладач